

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ՍՓՅՈՒՌՔԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԱՄԲԻՈՆ

ԱՍՊԻՐԱՆՏՈՒՐԱՅԻ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ

Հ Ա Ր Ց Ա Շ Ա Ր

Մասնագիտության դասիչը՝ Է. 00. 01.

Մասնագիտությունը՝ Հայոց պատմություն /Սփյուռքագիտություն/

Սփյուռքագիտության ամբիոնի վարիչ՝

պ.գ.դ., պրոֆեսոր Ա. Ս.Եղիազարյան

ԵՐԵՎԱՆ 2020

**«Հայոց պատմություն» առարկայի
հեռակա ասպիրանտուրայի ընդունելության հարցաշար 2020**

Բակլայվրիատի ընդհանուր մասնագիտական կրթամաս

1. Հայկական լեռնաշխարհը:
2. Հայ ժողովրդի կազմավորումը:
3. Հայաստանը Ք.ա. 3-2-րդ հազարամյակներում:
4. Վանի թագավորությունը (Բիայնիլի, Ուրարտու, Արարատ):
5. Երվանդունիների թագավորությունը Ք.ա.6-3-րդ դարերում:
6. Մեծ Հայքի Արտաշեսյան թագավորության ստեղծումը. Արտաշես Ա:
7. Հայաստանն Առաջավոր Ասիայի հզոր տերություն. Տիգրան 2-րդ Մեծ:
8. Հայ-հռոմեական պատերազմները (Ք.ա. 69-66թթ.):
9. Արտավազդ 2-րդի ներքին և արտաքին քաղաքականությունը:
10. Մեծ Հայքի թագավորությունը վերջին Արտաշեսյանների օրոք:
11. Արշակունիների թագավորության հաստատումը Հայաստանում: Տրդատ 1-ին:
12. Հին հայկական մշակույթը (հնագույն ժամանակներից մինչև մ. թ. 3-րդ դար):
13. Քրիստոնեության հռչակումը պետական կրոն: Տրդատ 3-րդ:
14. Արշակ 2-րդի ներքին ու արտաքին քաղաքականությունը:
15. Պապ Արշակունու ներքին և արտաքին քաղաքականությունը:
16. Մեծ Հայքի թագավորության 387 թ. բաժանումը. Արշակունիների թագավորության
17. Անկումը:
18. Մեսրոպ Մաշտոցը և հայոց գրերի գյուտը:
19. Մովսես Խորենացին և նրա «Հայոց Պատմութիւն»-ը:
20. Հայկական մշակույթը 5- 8-րդ դարերում:
21. 450-451 թթ. Վարդանանց պատերազմը: Ավարայրի ճակատամարտը:
22. 481-484 թթ. Վահանանց պատերազմը: Նվարսակի հաշտությունը:
23. Հայաստանը 6-րդ դարում:
24. Արաբական արշավանքները Հայաստան: 652թ. հայ-արաբական պայմանագիրը:
25. Ազատագրական պայքարը արաբական տիրապետության դեմ 8-9-րդ դարերում:
26. Հայաստանի անկախության վերականգնումը 9-րդ դարի 2-րդ կեսին: Աշոտ Ա
Բագրատունիների թագավորությունը 9-11-րդ դարերում:
27. Աղանդավորական շարժումները Հայաստանում 4-11-րդ դարերում:
28. Զաքարյանների իշխանությունը:
29. Կիլիկիայի հայկական իշխանությունը:
30. Հայկական թագավորության հռչակումը Կիլիկիայում. Լևոն Մեծագործ:
31. Կիլիկիայի թագավորությունը 1219-1375 թթ.:
32. Հայկական մշակույթը 9-14-րդ դարերում:
33. Հայ ազատագրական շարժումները 15-17-րդ դարերում:
34. Իսրայել Օրին և հայ ազատագրական շարժումը:
35. Ազատագրական պայքարը Արցախում 1722-1730 թթ.:
36. Ազատագրական պայքարը Սյունիքում 1722-1730 թթ.:
37. Հովսեփ Էմինը և հայ ազատագրական շարժումը:

38. Մադրասի ազատագրական խմբակը:
39. Հայաստանի ազատագրության ծրագրերը 18-րդ դարի վերջին:
40. Հայկական մշակույթը XV-XVIII դարերում:
41. Արևելյան Հայաստանի միացումը Ռուսաստանին (1801-1829թթ.):
42. 1836 թ. եկեղեցական կանոնադրությունը:
43. Արևմտահայերի Ազգային Սահմանադրությունը:
44. Զեյթունի 1862 թ. ապստամբությունը:
45. 1877-1878 թթ. ռուս-թուրքական պատերազմը: Հայկական հարցի միջազգայնացումը:
46. Հայ ազատագրական խմբակները (1869-1885թթ.):
47. Հայ քաղաքական կուսակցությունների ձևավորումը. Ծրագրերը:
48. Հայդուկային շարժումը:
49. Արևմտահայերի ցեղասպանության թուրքական ծրագրի կենսագործման սկիզբը. հայկական կոտորածները 1894-1896 թթ.:
50. Հայ ազգային-ազատագրական պայքարը 1894-1896 թթ.:
51. Արևելյան Հայաստանը XX դարի սկզբին: 1903թ. հունիսի 12-ի օրենքը:
52. Ազգային-ազատագրական պայքարը Արևմտյան Հայաստանում 20-րդ դարի սկզբին: Սասունի 1904 թ. ապստամբությունը:
53. Հայկական հարցը 1912-1914 թթ.:
54. Առաջին Համաշխարհային պատերազմի կովկասյան ճակատը: Կամավորական շարժումը:
55. Հայոց Մեծ եղեռնը:
56. Ինքնապաշտպանական կռիվները 1915 թ.:
57. Փետրվարյան և Հոկտեմբերյան հեղափոխությունները և Հայաստանը:
58. 1918թ. թուրքական արշավանքը Հայաստան: Մայիսյան հերոսամարտերը:
59. Հայաստանի Հանրապետության հռչակումը: Բաթումի պայմանագիրը:
60. Հայկական հարցը Փարիզի կոնֆերանսում: Սևրի պայմանագիրը:
61. 1920 թ. թուրք-հայկական պատերազմը: Ալեքսանդրապոլի պայմանագիրը:
62. Խորհրդային իշխանության հաստատումը Հայաստանում:
63. Արցախի հիմնահարցը 1918-1921 թվականներին:
64. Զանգեզուրի զոյամարտը 1918-1921 թթ.: Գարեգին Նժդեհ:
65. Մոսկվայի 1921 թ. մարտի 16-ի պայմանագիրը և Կարսի 1921 թ. հոկտեմբերի 13-ի պայմանագիրը:
66. Խորհրդային Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը 1920-1930-ական թվականներին:
67. Հայ ժողովրդի մասնակցությունը Երկրորդ Աշխարհամարտին:
68. Սփյուռքահայերի Մեծ հայրենադարձությունը:
69. Խորհրդային Հայաստանի հասարակական-քաղաքական կյանքը 1945-1991 թվականներին:
70. Արցախյան շարժման նոր փուլը (1988-1994 թթ.):
71. Հայաստանի անկախության հռչակումը:
72. ՀՀ ներքին քաղաքականությունը 1991-2010 թթ.:
73. ՀՀ արտաքին քաղաքականությունը 1991-2010 թթ.:
74. Հայկական մշակույթը 1945-2010 թթ.:

75. Հայրենիք-Միյունք առնչությունները 1991-2010 թթ.:

Մագիստրոսական ծրագրից

1. Վանի թագավորության էթնիկ բնութագրի հարցը:
2. Հայաստանում քրիստոնեության մուտքի և Հայոց եկեղեցու ինքնության կայացման հիմնահարցերը:
3. Հայոց ինքնության դրսևորումները: Ինքնությունը առասպելներում և էպոսում:
4. Ինքնության հարցերը Խորենացու «Հայոց պատմության» մեջ:
5. Խաչակրաց առաջին արշավանքները և Կիլիկյան Հայաստանը:
6. Կիլիկյան Հայաստանի պետական կարգը:
7. Հայ-թուրքական հարաբերությունների ընդհանուր բովանդակությունը և գնահատման Այժմեականությունը:
8. Արևմտյան Հայաստանի քրդացման Օսմանյան քաղաքականությունը:
9. Նոր Նախիջևանի հայկական համայնքի ազգային կազմակերպությունները:
10. Լազարյան ճեմարանը Մոսկվայում:
11. Ցեղասպանության հիմնահարցերը և ազդեցությունը հայ-թուրքական հարաբերությունների վրա:
12. Հայդուկային կռվի տեղն ու դերը հայոց ազատամարտում:
13. Ահաբեկչությունը որպես ազգային ազատագրական պայքարի ձև:
14. 1908թ. երիտթուրքական հեղաշրջումը և հայ ազգային կուսակցությունների նոր մարտավարությունը:
15. Հայաստանի առաջին հանրապետության արտաքին քաղաքականության հիմնական փուլերը և դրանց բնութագրիչ գծերը:
16. 1920 թ. թուրք-հայկական պատերազմում հայկական բանակի պարտության պատճառները. քննական վերլուծություն:
17. Ժողովրդագրական փոփոխությունները Արցախում խորհրդային տարիներին:
18. Էթնոժողովրդագրական շարժերը Արևմտյան Հայաստանում Քեմալական շրջանում 1923-2000 թթ.:
19. Ժողովրդագրական տեղաշարժերը Խորհրդային Հայաստանում 1920-1991 թթ.:
20. Գորբաչովյան վերակառուցումը և Հայաստանը. Արցախի հարցի վերաբացումը:
21. Ռազմական գործողությունները Արցախում 1994 թ.: Մայիսյան զինադադարը:
22. Արցախյան հիմնախնդիրը միջազգային աստիճաններում (1998 թ. մինչև մեր օրերը):
23. Հայ առաքելական եկեղեցին Հայաստանի անկախության վերականգնման և հանրապետության կայացման ժամանակաշրջանում:
24. Ազգային գաղափարախոսության ակունքներն ու էությունը:
25. Ցեղակրոն և Տարոնական շարժումները. Նժդեհի փիլիսոփայական հայացքները:

Գրականության ցանկ

1. Հայ ժողովրդի պատմություն, խմբագրությամբ Ստ. Մելիք-Բախչյանի, հ. Ա, Երևան, 1975:
2. Հայ ժողովրդի պատմություն, խմբագրությամբ Վ. Պարսամյանի, հ. Բ, Երևան, 1978:
3. Հայոց պատմություն. Հիմնահարցեր, խմբագրությամբ Հր. Միմոնյանի, Երևան, 2012:

(Վերջին 25 հարցերի համար որպես աղբյուր օգտագործել մագիստրոսական համապատասխան դասընթացների դասախոսություններն ու գրականության ցանկերը):

«Միյուռագիտություն» առարկայի

հետակա ասպիրանտուրայի ընդունելության հարցաշար 2020

1. Հայկական գաղթաշխարհի ձևավորումը (4-7-րդ դդ.):
2. Ամատունիների գաղթը և Համշենի իշխանության հիմնադրումը:
3. Հայ գաղթականության համախմբումը հյուսիսային Ասորիքում, Կիլիկիայում և Փոքր Ասիայի արևելյան երկրամասերում:
4. Բյուզանդիայի նվաճողական քաղաքականությունը և հայության արտագաղթերը:
5. Հայերը Բյուզանդական գահին. «Հայկական» հարստությունը:
6. Գաղթական հայության համախմբումը Հայաստանի հարևան երկրամասերում և հայկական իշխանությունների ստեղծումը:
7. Հայ գաղթաշխարհի պատմության պարբերացումը:
8. Միսիթարյան միաբանության ստեղծումը և գործունեությունը:
9. Հայաստանի ազատագրության գաղափարը և գաղթավայրերը:
10. «Միյուռք» և «հայկական Միյուռք» հասկացությունները:
11. Միյուռքը որպես ցեղասպանության հետևանք:
12. Հայկական Միյուռքի պատմության պարբերացումը:
13. Հայաստանի օգնության կոմիտեի (ՀՕԿ) գործունեությունը:
14. Հայրենադարձությունը 1921-1937 թթ.:
15. Միյուռքի ինքնակազմակերպման գործընթացը Խորհրդային Հայաստան-Միյուռք հարաբերությունների աստիճանական խզման պայմաններում:
16. Միյուռքի աջակցությունը Խորհրդային Հայաստանին Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին:
17. Մեծ հայրենադարձությունը (1946-1949 թթ.):
18. Միյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի գործունեության հիմնական ուղղությունները:
19. Ամերիկայի հայկական համագումար:
20. Վրիժառուական շարժումը Միյուռքում 1970-80-ական թթ.:
21. Կրթամշակութային կազմակերպությունները Միյուռքում:
22. Միյուռքի քաղաքական կազմակերպությունները:
23. Միյուռքը և Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման գործընթացը:
24. Հայաստան-Միյուռք խորհրդածղովները:
25. ՀՀ սփյուռքի նախարարության ստեղծումը և գործունեության հիմնական ուղղությունները:

ԳԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հիմնական

1. **Բաղդասյան Ա.**, Խորհրդային Հայաստան-Սփյուռք կապերի պատմության փուլերը, «Հայ գաղթականությունը և Հայրենիք-Սփյուռք կապերը 1918-1985 թթ.» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ:
<http://www.armeniandiaspora.am/images/menus/408/Binder4.pdf>
2. **Դալլաքյան Կ.**, Հայ սփյուռքի պատմություն (համառոտ ակնարկ), Ե., 2004,
3. <http://www.lib.mindiaspora.am/4464.html>,
<http://www.armeniandiaspora.am/images/menus/53/hay%20spyurq.pdf>
4. **Դալլաքյան Կ.**, Ռամկավար Ազատական Կուսակցության պատմություն (1921-1940), գիրք I, Երևան, 1999:
5. **Եղիազարյան Ա.**, Հայ գաղթաշխարհի պատմության պարբերացման փորձ, «Սփյուռքագիտություն», տարեգիրք, 2013, թիվ 2, էջ 3-28:
http://www.armeniandiaspora.am/images/menus/445/hay_gaghtakanutyun.pdf
6. **Եղիազարյան Ա.**, Հայ Սփյուռքի պատմության պարբերացումը, «Հայագիտության հարցեր», 2014, N 2, էջ 33-51:
http://www.armin.am/images/menus/1929/Arman_eghiazaryan.pdf
7. **Եղիազարյան Ա.**, Հայաստանի Առաջին Հանրապետության ղեկավարության հաստատումը Սփյուռքում. «Հոգևոր Հայաստան»-ի ստեղծումը (հայեցակարգային որոշ դիտարկումներ), «Հայ գաղթականությունը և Հայրենիք-Սփյուռք կապերը 1918-1985 թթ.» միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ, Երևան, 2011, էջ 48:
<http://www.armeniandiaspora.am/images/menus/405/Binder1.pdf>
8. **Խատիսեան Ա.**, Հայաստանի Հանրապետության ծագումն ու զարգացումը, Պէրյութ, 1968:
9. Հայ սփյուռք: Հանրագիտարան, Եր., 2003:
10. Հայ համայնքը ԱՄՆ-ում, Ե., 2010,
<http://www.mindiaspora.am/res/Hratarakumner/books/Hay%20hamaynqn%20AMN-um.pdf>
11. Հայաստան-Սփյուռք գործակցության զարգացման հայեցակարգ,
http://www.mindiaspora.am/am/Gov_desicions
12. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության նիստերի արձանագրություններ 1918-1920 թթ., Ե., 2013:
13. Հայաստանի Հանրապետության պառլամենտի նիստերի արձանագրություններ 1918-1920 թթ., Ե., 2010:
14. Հայերն աշխարհում, Ե., 1995,
<http://www.armeniandiaspora.am/images/menus/51/Hayer.pdf>
15. Հայությունն Իսրայելում. որոշ խնդիրներ,<http://www.mindiaspora.am/res/Hratarakumner/Site-hayutyunn%20Israyelum.%20vorosh%20khndirner.pdf>
16. **Հարությունյան Ա.**, Սևրի պայմանագիրը և հայ հասարակական քաղաքական միտքը, Ե., 2004:

17. **Մելիքսեթյան Հ.**, Հայրենիք-Սփյուռք առնչությունները և հայրենադարձությունը (1920-1980 թթ.), Երևան, 1985: http://www.armeniandiaspora.am/am/Library_Books/latter-%D5%80/title
18. **Մելքոնյան Էդ.**, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միությունը Խորհրդային Հայաստանում 1923-1937 թթ., Երևան, 1999:
19. **Մելքոնյան Էդ.**, Սփյուռք, «Հայ Սփյուռք հանրագիտարան», Երևան, 2003:
20. **Մինասյան Էդ.**, Հայրենիք-Սփյուռք առնչությունները ՀՀ անկախության տարիներին (1991-2009 թթ.), Ե., 2010, http://www.armeniandiaspora.am/am/Library_Books/latter-Հ/title
21. **Միրզախանյան Ռ.**, Հայրենիք-Սփյուռք մշակութային կապերը 1966-1990 թվականներին, ԼՀԳ, 2008, թիվ 2, էջ 209-218: http://Iraber.asj-oa.am/466/1/25_Mirzaxanian%2B10.pdf
22. **Նահապետյան Վ.**, Ամերիկայի հայկական համագումարի կազմավորումը, նպատակներն ու կառուցվածքը, ԼՀԳ, 1997, թիվ 3, էջ 25-32: [http://Iraber.asj-oa.am/2379/1/1997-3\(25\).pdf](http://Iraber.asj-oa.am/2379/1/1997-3(25).pdf)
23. Պատմագրություն Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության, քառահատոր շարք՝ նվիրված Հ.Յ.Դ. 113 ամյակին, Դ հատոր, Երևան, 2003, էջ 341-347:
24. **Ստեփանյան Ա.**, Հայրենադարձության հայկական փորձը (1946-1948 թթ.), ՊԲՀ, 2010, թիվ 1, էջ 149-160: [http://hpj.asj-oa.am/2763/1/2010-1\(149\).pdf](http://hpj.asj-oa.am/2763/1/2010-1(149).pdf)
25. **Ստեփանյան Ա.**, XX դարի հայրենադարձությունը հայոց ինքնության համակարգում, Երևան, 2010:
26. **Ստեփանյան Ա., Սարգսյան Հ.**, Իրանահայերի ներգաղթն ու վերաբնակեցման ինդիքները (1946-1970-ական թվականներին), ՊԲՀ, 2009, թիվ 1, էջ 43-53: [http://hpj.asj-oa.am/2619/1/2009-1\(43\).pdf](http://hpj.asj-oa.am/2619/1/2009-1(43).pdf)
27. Սփյուռքագիտություն. տեսության և պատմության հարցեր. Տարեգիրք, Ե., 2012. <http://www.mindiaspora.am/res/Hratarakumner/2013/Final%20Avetisyan.pdf>
28. **Վրացյան Ս.**, Խոսք ընդ ուսուցչի, Տ. Տ. Գևորգ Զ սրբ. կաթողիկոսին, ԵՊՀ աստվածաբանության ֆակուլտետի «Տարեգիրք», Երևան, 2009, էջ 207-213:
29. **Վրացյան Ս.**, Հայաստանի Հանրապետություն, Ե., 1993:
30. **Дятлов В., Мелконян Э.**, Армянская Диаспора: очерки социокультурной типологии, Ереван, 2009. http://test.c-i.am/other%20books/Armenian%20Diaspora/2009_Armyanslaya%20diaspora.pdf
31. The Armenians. Past and Present in the Making of National Identity, ed. by Ed. Herzig and M. Kurkchian, New York, 2005.
32. **Tölölyan Kh.**, Elites and Institutions in the Armenian Transaction, [Diaspora, A Journal of Transnational Studies](http://www.diasporajournal.com), vol. 9, N 1, spring, 2000, pp. 107-136.

Լրացուցիչ

1. Ա. Արրահամյան, Համառոտ ուրվագիծ հայ գաղթավայրերի պատմության, հ. Ա, Ե., 1964, հ. Բ, Ե., 1967:
2. Ա. Ալլոյաճեան, Պատմութիւն հայ գաղթականութեան, հ. 1, Կահիրե, 1941 (Ք.ա 6-րդ դ.-11-րդ դ.), հ. 2, Կահիրե, 1955 (11-15 դդ.), հ. 3, Կահիրե, 1961 (16-րդ դ.-մինչև մեր օրերը):

3. «Էջեր հայ գաղթավայրերի պատմության», հոդվածների ժողովածու, Ե., 1996:
4. Հ. Աճառյան, Հայ գաղթականության պատմություն, Ե., 2002:
5. «Հայ գաղթաշխարհի պատմություն» (միջնադարից մինչև 1920 թ.), հ. 1, Սլավոնական աշխարհի և Հյուսիսային Կովկասի հայկական գաղութները, Ե., 2003, հ. 2, Ասիայի և Աֆրիկայի հայկական գաղութները, Ե., 2003, հ. 3, Եվրոպայի և ԱՄՆ-ի հայ գաղութները, Ե., 2013:
6. Ա. Եղիազարյան, Հայ գաղթաշխարհի պատմության պարբերացման փորձ, «Սփյուռքագիտություն» տարեգիրք, Ե., 2013, էջ 3-28:
7. Ա. Խառատյան, Կ. Պոլսի հայ գաղթօջախը (XI – XII դդ.), Ե., 2007:
8. Լ. Խաչիկյան, Էջեր համշինահայ պատմությունից, «ԲԵՀ», 1969, թիվ 2, էջ 115-118:
9. Հ. Թովուզյան, Սիրիայի և Լիբանանի հայկական գաղթօջախների պատմություն, Ե., 1986:
10. Հ. Մարտիրոսյան, Իրանի տարածքի հայ համայնքները XI-XV դդ., Ե., 1990:
11. Հայ ժողովրդի պատմություն, Հայկական ՄՍՀ ԳԱ հրատ., հատոր I-III, Ե., 1976-1984:
12. Պ. Հովհաննիսյան, Հայ ժողովրդի պատմության պարբերացման հիմնահարցին նվիրված համաժողով, «Լրաբեր (հաս. գիտ.)», 1993, թիվ 4, էջ 148-161:
13. Վ. Բայբուրդյան, Նոր Ջուղայի հայ գաղթօջախի պատմությունը XVII դ., Ե., 1969:
14. Վ. Բարխուդարյան, Նոր Նախիջևանի հայ գաղթօջախի պատմություն (1779-1861թթ.), Ե., 1967:
15. Վ. Բարխուդարյան, Նոր Նախիջևանի հայ գաղթօջախի պատմություն (1861-1917 թթ.), Ե., 1985:
16. Վ. Միքայելյան, Ղրիմի հայկական գաղութի պատմություն, հ. 1-2, Ե., 1964, 1970:
17. Ք. Ավագյան, ԱՄՆ հայ գաղութի պատմությունը սկզբնավորումից մինչև 1924 թ., Ե., 2000:
18. «16-18-րդ դդ. հայ ազատագրական շարժումները և հայ գաղթավայրերը», ժողովածու, Ե., 1989: